บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตที่ผ่านมา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-7 ล้วนเป็นแผนพัฒนาที่เน้นด้านเศรษฐกิจ ให้ความสนใจกับการเติบโตของรายได้ประชาชาติ เน้นอุตสาหกรรมและการส่งออก จะให้ความสำคัญด้านเกษตรกรรมน้อยมาก หลังจากนั้นเริ่มพบว่าแม้เศรษฐกิจของประเทศจะเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่ก็มีปัญหาตามมามากเช่นกัน ทั้งปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น ความมั่งคั่งกระจุกตัวอยู่แต่ในเมืองใหญ่ๆ แต่ในชนบทความกินดีอยู่ดีของคนชนบทแทบจะไม่มีให้เห็นเลย

จนกระทั่งเกิดวิกฤติเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในปี 2540 การดำเนินธุรกิจทุกอย่างหยุดชะงัก ธุรกิจภาคเอกชนทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ ต่างประสบกับปัญหาทางการเงิน มีการปิดกิจการไปหลายแห่ง ส่งผลกระทบต่อปัญหาสังคม คือ มีคนว่างงานเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก จากเหตุการณ์นี้ ทำให้นึกถึงคำว่า "เศรษฐกิจพอเพียง" ที่พระบาทสมเด็จ พระเจ้าอยู่หัวได้เคยพระราชทานพระบรมราโชวาทไว้ว่า "การจะเป็นเสือนั้นมันไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เราพออยู่พอกินและมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน คำว่าแบบพอมีพอกิน หมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตนเอง" (สำนักงานจัดการทรัพย์สินส่วนพระองค์, 2541, หน้า 18)

จากพระบรมราโชวาทที่ได้พระราชทานแนวคิดเศรษฐกิจพอพียง ทำให้รัฐบาลน้อมเกล้าฯ รับไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ โดยปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และฉบับที่ 9 ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทางการพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของความสมดุล พอดี และพอประมาณ อย่างมีเหตุผล ทั้งนี้ได้กำหนดจุดมุ่งหมายและค่านิยมร่วม มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย โดยมีหนึ่งยุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทและเมืองอย่างยั่งยืน โดยการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเป็นรากฐานที่แข็งแกร่งของการพัฒนา ในทุกๆ ด้าน เช่น พัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้เข้มแข็ง เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน พัฒนาเครือข่ายภาคประชาชน และพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างครบวงจร (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547)

เมื่อรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เข้ามาบริหารประเทศในปี 2544 ประเทศไทยยังไม่พ้นภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ รัฐบาลจึงได้กำหนดภารกิจเร่งด่วน เพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ ซึ่งหนึ่งนโยบายเร่งด่วน คือ ให้จัดให้มีจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการลงทุนสร้างอาชีพเสริมและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนและวิสาหกิจขนาดเล็กในครัวเรือน พร้อมทั้งรัฐบาลจัดให้มีโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ขึ้นมา เพื่อให้แต่ละชุมชนได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นใช้ในการพัฒนาสินค้า และรัฐบาลพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือในด้านความรู้สมัยใหม่ และการบริหารจัดการ เพื่อเชื่อมโยงสินค้าชุมชนไปสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ ด้วยระบบร้านค้า เครือข่ายและอินเตอร์เน็ต (โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์, 2547)

โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์นี้ เป็นการกระจายความมั่งคั่ง และความเข้มแข็งกลับคืนสู่ชนบท ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาประเทศในปัจจุบันและอนาคต เพราะการกระจายรายได้ที่แท้จริงนั้นควรเป็นการสร้างโอกาสให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่พึ่งพาตนเองได้ มีกิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลผลิตที่พอเพียงต่อการดำรงชีพ และสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว มีการผลิตเพื่อจำหน่ายและแจกจ่ายไปยังชุมชนของตนเองและชุมชนอื่นๆ ดังนั้น ถึงแม้สภาพเศรษฐกิจเป็นแบบในปี 2540 ก็จะส่งผลกระทบน้อยมากต่อสภาพความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่ ในประเทศ

การดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ของจังหวัดสุโขทัยที่ผ่านมานั้น จัดได้ว่าเป็นการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ นับตั้งแต่การพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ให้เข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างเหมาะสม (คณะอนุกรรมการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์จังหวัดสุโขทัย, 2546, หน้า 1) และการดำเนินการร่วมกันกับองค์กรชุมชนในระดับอำเภอ เพื่อพิจารณาคัดเลือกผลิตภัณฑ์ดีเด่นของตำบลในแต่ละอำเภอ ซึ่งทำให้ทุกตำบลมีผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์เป็นของตนเอง เช่น ที่ อำเภอศรีสัชนาลัย ได้มีการคัดเลือกผ้าทอพื้นเมืองเป็นผลิตภัณฑ์ดีเด่นด้านผ้าของตำบลหาดเสี้ยว และมีการคัดเลือกทองโบราณเป็นผลิตภัณฑ์ดีเด่นด้านศิลปะประดิษฐ์เครื่องตกแต่งของตำบลท่าชัย

อีกทั้งทองโบราณศรีสัชนาลัยยังได้รับรางวัลสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ประเภทผลิตภัณฑ์: ผ้า เครื่องแต่งกาย โดยได้รับคัดเลือกเป็น OPC (OTOP PRODUCT CHAMPION) ปี พ.ศ. 2546 ระดับภาค: 4 ดาวและได้รับการคัดเลือกประจำปี 2549 ระดับภาค: 3 ดาว โดยสถานที่จำหน่าย กลุ่มบ้านทองสมสมัย 343/1 หมู่ 5 ตำบลท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย (ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น, 2551)

ตำบลท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย นั้น มีชื่อเสียงในเรื่องทองคำ รูปพรรณลายโบราณ ซึ่งนิยมเรียกกันว่า "ทองโบราณ" มาเป็นเวลายาวนาน ทองโบราณมีลักษณะการทำด้วยฝีมือที่ประณีตและสวยงาม ซึ่งคงเอกลักษณ์ลวดลายแบบโบราณตามที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ มีประวัติภูมิปัญญามานานนับศตวรรษ มีเรื่องราวที่น่าศึกษา ค้นคว้า เก็บรวบรวมไว้ตลอดทั้งการค้นหาและฟื้นฟูทุนทางสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เอื้อต่อธุรกิจชุมชน การส่งเสริมการนำภูมิปัญญามาสร้างนวัตกรรมใหม่ให้เกิดขึ้น เป็น สิ่งที่ต้องกระทำ จึงเชื่อว่าข้อมูลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการสนับสนุนโครงการ "หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์" ให้สำเร็จและมีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนความสำเร็จในโครงการ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์: กรณีศึกษา ทองโบราณศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลและสนับสนุนความสำเร็จของโครงการ และทำอย่างไรจึงประสบผลสำเร็จ ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อนักพัฒนาชุมชนหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการตามโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ กลุ่มอื่นๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการนำไปปรับใช้ ให้เหมาะสมกับกลุ่มนั้นๆ และบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้มากยิ่งขึ้นต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทองโบราณศรีสัชนาลัย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนความสำเร็จของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทองโบราณศรีสัชนาลัย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Reseah) โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการนำเสนอข้อมูลเชิงคุณภาพ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลวิเคราะห์คำอธิบายพฤติกรรมเชิงลึก โดย คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

1. **ขอบเขตด้านพื้นที่** ดำเนินการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลและสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จในการเข้าโครงการ OTOP ทองโบราณศรีสัชนาลัย กรณีศึกษา: ร้านทองสมสมัย ตำบลท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

2. ขอบเขตด้านประชากร

จำนวนประชากรในร้านทองสมสมัย แยกได้ดังนี้

1. เจ้าของร้านทองสมสมัย	จำนวน 1 คน
2. ฝ่ายขายและฝ่ายการตลาด	จำนวน 5 คน
3. คนงานในร้านทองสมสมัย	จำนวน 120 คน

คณะผู้วิจัยจะดำเนินการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จาก กลุ่มตัวอย่าง โดยการเลือกแบบเจาะจง ดังนี้

1. เจ้าของร้านทองสมสมัย	จำนวน 1 คน
2. ฝ่ายขายและฝ่ายการตลาด	จำนวน 3 คน
3. คนงานในร้านทองสมสมัย	จำนวน 6 คน

เจ้าหน้าที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. นายอำเภอศรีสัชนาลัย	จำนวน 1 คน
2. พัฒนาการอำเภอศรีสัชนาลัย	จำนวน 1 คน
3. ปลัดอำเภอศรีสัชนาลัยประจำตำบลท่าชัย	จำนวน 1 คน
4. นายกเทศมนตรีตำบลศรีสัชนาลัย	จำนวน 1 คน
5. ประธานสภาเทศบาลตำบลศรีสัชนาลัย	จำนวน 1 คน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ระหว่างเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2551 ถึง พฤษภาคม พ.ศ.2552

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทองโบราณศรีสัชนาลัย

2. ทำให้ทราบว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลและสนับสนุนความสำเร็จของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทองโบราณศรีสัชนาลัย

3. ใช้เป็นฐานคิดในการต่อยอดเพื่อพัฒนาโครงการ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ หมายถึงโครงการอันมีแนวทางที่จะส่งเสริมศักยภาพของชุมชน โดยนำเอาภูมิปัญญาพื้นบ้าน วัตถุดิบ และทรัพยากรมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นสอดคล้องกับวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่น โดยภาครัฐเข้าไปช่วย

ส่งเสริมทางด้านการบริหารจัดการ การเสริมสร้างทางด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์และช่องทางทางการตลาด เพื่อให้รู้จักแพร่หลายไปทั้งในและต่างประเทศ

"ทองโบราณ" หมายถึง ทองที่ทำขึ้นในปัจจุบัน จำพวกสร้อยคอ สร้อยข้อมือ กำไล ต่างหู แหวน เป็นต้น เป็นงานฝีมือที่แกะลวดลวย เป็นการทำเลียนแบบเครื่องประดับโบราณตามที่ขุดค้นพบหรือปรากฏอยู่ตามภาพสลักนูนต่ำของโบราณ

"ทองสุโขทัย" หมายถึง ทองที่นำแนวคิดมาจากลวดลายโบราณสถาน โบราณวัตถุในสมัยสุโขทัย มาประยุกต์กับเทคนิคการทำทองโบราณ สร้างเอกลักษณ์ของเครื่องทองสุโขทัย เช่น การถักเส้นทองการทำลูกปัดทอง การลงยา ใช้เนื้อทองมาก (99.99%)

ในการวิจัยในครั้งนี้ใช้คำว่าทองโบราณและทองสุโขทัยในความหมายเดียวกัน

ศรีสัชนาลัยเป็นชื่ออำเภอหนึ่งในจังหวัดสุโขทัยตั้งอยู่ทางทิศเหนือสุดของจังหวัด มีอาณาเขต ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอวังชิ้นและอำเภอเด่นชัย (จังหวัดแพร่) ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอลับแลและอำเภอตรอน (จังหวัดอุตรดิตถ์) ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอศรีนคร อำเภอ สวรรคโลก และอำเภอทุ่งเสลี่ยม ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอเถิน (จังหวัดลำปาง) แบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 11 ตำบล 148 หมู่บ้าน มีพื้นที่ทั้งหมด 2,050.511 ตร.กม

กลุ่มผู้ผลิต หมายถึง กลุ่มผู้ผลิตชุมชนที่รวมกลุ่มกันทั้งที่จดทะเบียนอย่างเป็นทางการและไม่มีการจดทะเบียนได้แก่ กลุ่ม ชมรม สมาคม สหกรณ์ มูลนิธิ ผู้ผลิตที่เป็นนิติบุคคลและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

ระดับสินค้า (Product Level) หมายถึง ระดับคุณภาพมาตรฐานของผลิตภัณฑ์โดยผลิตภัณฑ์ที่เข้าคัดสรรต้องได้รับรองมาตรฐานที่กำหนดเป็นสำคัญหรืออยู่ในกระบวนการพัฒนาเพื่อให้ได้มาตรฐานตามหลักเกณฑ์ทั่วไป และหลักเกณฑ์เฉพาะกลุ่ม